

ACTUAL DEFECTOLOGICAL PRACTICE
INTERNATIONAL THEMATIC COLLECTION OF PAPERS

AKTUELNA DEFEKTOLOŠKA PRAKSA
TEMATSKI ZBORNIK RADOVA MEĐUNARODNOG ZNAČAJA

Novi Sad, 2015

ACTUAL DEFECTOLOGICAL PRACTICE
INTERNATIONAL THEMATIC COLLECTION OF PAPERS
AKTUELNA DEFEKTOLOŠKA PRAKSA
TEMATSKI ZBORNİK RADOVA MEĐUNARODNOG ZNAČAJA

Publisher/Izdavač:

Society of defectologists of Vojvodina, Novi Sad

For publisher/ Za izdavača:

MSc Marinela Šćepanović, president

Editors/Urednici:

Prof. Snežana Nikolić, PhD

Prof. Danijela Ilić - Stošović, PhD

MSc Marinela Šćepanović

Reviewers/Recenzenti:

Prof. Vladimir Trajkovski, PhD

Faculty of Philosophy, University "Ss. Cyril and Methodius", Skopje,
Macedonia

Prof. Mile Vuković, PhD,

Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade,
Serbia

Prof. Medina Vantić-Tanjić, PhD,

Faculty of Education and Rehabilitation, University of Tuzla,
Bosnia and Herzegovina

Doc. dr Biljana Maslovarić,

Faculty of Philosophy Nikšić, University of Montenegro,
Montenegro

Doc dr Martina Ozbič,

Faculty of Education, University of Ljubljana,
Slovenia

Design, processing and printing/ Dizajn, priprema i štampa:

Agencija SoInfo

Circulation/ Tiraž:

150 copies

ISBN 978-86-913605-7-3

Reviews of Thematic Collection of Papers „Actual defectological Practice“, were adopted by decision of the Board of Society of defectologists of Vojvodina, on 8th March 2015.

PRAGMATIC ABILITIES AND SOCIAL FUNCTIONING OF CHILDREN WITH SPECIFIC LANGUAGE IMPAIRMENT**

PRAGMATSKE SPOSOBNOSTI I SOCIJALNO FUNKCIONISANJE DECE SA SPECIFIČNIM JEZIČKIM POREMEĆAJEM*

Mile Vuković, Bojana Drljan, Ivana Arsenić

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

SAŽETAK

Specifični jezički poremećaj (razvojna disfazija) karakteriše usporen i patološki razvoj jezičke strukture. Usled toga ova deca imaju narušenu funkcionalnost govora i sniženu kompetenciju za konverzaciju. Često se navode i pragmatiski deficiti kao rezultat oštećenja jezičke strukture, a opisan je i specifični pragmatiski poremećaj, koji se ispoljava nezavisno od oštećenja jezika.

Cilj istraživanja je bio da se ispitaju pragmatске sposobnosti i utvrde deficiti pragmatike kod dece sa specifičnim poremećajem u razvoju jezika.

Uzorak je činilo 30 ispitanika sa specifičnim jezičkim poremećajem ekspresivnog i ekspresivno-receptivnog tipa. Za procenu komunikativnih sposobnosti korišćena je Komunikaciona čeklista za decu (CCC-2), koju su popunjavali logopedi.

Rezultati su pokazali da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju izrazite deficite na nivou jezičke strukture. U domenu pragmatiskih sposobnosti, ispitivana deca su postigla najniže skorove u oblasti upotrebe jezika u kontekstu i u oblasti socijalnih odnosa. Utvrđen je značajno nizak komunikacijski skor, dok je prosečan skor devijacije socijalnih interakcija bio visok.

Zaključak. Deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju deficite u pojedinim aspektima pragmatiskog funkcionisanja. Pragmatiski deficiti su posledica oštećenja jezičke strukture i ne ukazuju na prisustvo nekog od poremećaja autističkog spektra.

Ključne reči: specifični jezički poremećaj, pragmatika, socijalno funkcionisanje

* Ovaj rad je proistekao iz projekta „Evaluacija tretmana stečenih poremećaja govora i jezika“ (br. 179068) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. e-mail: mvukovic@yubc.net

ABSTRACT

Specific language impairment (developmental dysphasia) is characterized by slow and abnormal development of linguistic structures. As a result, these children have impaired speech functionality and reduced capacity for conversation. Pragmatic deficits as a result of impaired linguistic structure are often referred, although specific pragmatic disorder, which manifests itself independently of the language disorder, is also described.

The aim of this study was to examine the pragmatic abilities and identify pragmatic deficits in children with specific language impairment (SLI).

The sample consisted of 30 subjects with diagnosis of SLI. For the assessment of communication and pragmatic abilities, the Children's communication checklist-CCC-2 was used and speech therapists completed the questionnaire.

The obtained results showed that SLI children have deficits mostly in the area of structural aspects of language. In the domain of pragmatic abilities these children had lowest scores within contextual use of language and social relations. Communication score was significantly low, however, the average score of social interaction deviation was high.

Conclusion. SLI children have deficits in certain aspects of pragmatic functioning. These deficits are consequence of specific language impairment and do not indicate the presence of an autistic spectrum disorder.

Key words: *specific language impairment, pragmatics, social skills*

**This article is related to the research done in project „Treatment evaluation of acquired speech and language disorders“ (No. 179068), financially supported by Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia

UVOD

Specifični jezički poremećaj (razvojna disfazija) predstavlja poremećaj u razvoju jezika, sa deficitima jezičkog razumevanja i jezičke produkcije, koji nisu posledica intelektualne ometenosti, oštećenja mozga ili drugih neuroloških oboljenja, socijalne deprivacije ili poremećaja recipročnih socijalnih interakcija.

Pragmatika naglašava ulogu kontekstualnih faktora u ostvarivanju značenja produkovanog iskaza i proučava pravila koja određuju upotrebu jezika u socijalnim kontekstima. Pored toga, pragmatika proučava upotrebu neverbalnih načina komunikacije kao što su kontakt očima ili facijalna ekspresija. Shodno tome, pragmatska kompetencija podrazumeva da dete razume govorni čin, tj. da predvidi kad treba da komentariše i zahteva, da dodatna objašnjena, da shvati pravila smenjivanja govornika u komunikativnoj situaciji, da razradi temu konverzacije i slično.

Empirijski podaci pokazuju da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem, pored oštećenja jezičke strukture, ispoljavaju deficite u oblasti pragmatike (Bishop, 2003). Postoji više dijagnostičkih kategorija koje uključuju deficite pragmatskih sposobnosti kod dece. Klinički profil specifičnog razvojnog poremećaja jezika, između ostalog, uključuje i spektar pragmatskih deficita koji ova deca ispoljavaju. Tradicionalno se smatra da su pragmatske teškoće ove dece posledica oštećenja jezičke strukture. Međutim, u novijoj literaturi se opisuje poseban klinički entitet pod nazivom pragmatsko oštećenje jezika (engl. Pragmatic Language Impairment-PLI) kojim se definišu pragmatske teškoće koje nisu posledica oštećenja jezičke strukture. Da stvar bude složenija, u pojedini naučnim krugovima, pragmatsko oštećenje jezika tretira se kao drugačije označen autistički spektar poremećaja.

Evidentno je da postoji preklapanje u kliničkoj slici pragmatškog oštećenja jezika i autističnog spektra poremećaja, posebno u pogledu pragmatških sposobnosti. Međutim, teškoće u merenju pragmatških sposobnosti per se otežavaju diferenciranje tj. određivanje specifičnosti pragmatškog oštećenja karakterističnih za svaki od navedenih kliničkih entiteta. Značajan doprinos difrenciranju kliničke slike pragmatškog oštećenja jezika i autističnog spektra poremećaja dala je Dorothy Bishop, poznati engleski stručnjak za poremećaje u razvoju jezika (Bishop, 2000; Bishop and Baird, 2001; Bishop and Norbury, 2002).

Iniciranje komunikacije, započinjanje i održavanje interaktivnog dijaloga zahteva očuvane socijalne sposobnosti. Pokazuje se da deca sa razvojem jezičkim poremećajem često ispoljavaju teškoće u održavanju konverzacije. Tako, na primer, Brinton i sar. (1997) ističu da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem u okviru komunikativne trijade govore manje, ređe im se obraćaju sagovornici i da slabije saraduju u takvoj vrsti komunikacije. Slična zapažanja navode i drugi istraživači koji su takvu decu posmatrali u okviru njima poznatog okruženja, kao što je učionica (Rice i sar., 1991).

Deca sa specifičnim razvojnim jezičkim poremećajem predškolskog uzrasta retko učestvuju u aktivnoj konverzaciji, ispoljavajući manje direktan komunikativan stil i niži nivo pozitivnog socijalnog ponašanja. Pored toga, ona se teško snalaze u odgovorima na socijalne zahteve (Guralnick et al., 1996). Pragmatški deficiti se manifestuju i teškoćama u razumevanju namera drugih, kao i u tome da sopstvene namere prenesu na adekvatan način (Landa, 2005). Empirijski podaci su pokazali da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju deficite na planu jezičke strukture koji mogu uzrokovati i teškoće u upotrebi jezika. Pored toga, u literaturi je opisan i specifični pragmatški poremećaji koji se javlja nezavisno od oštećenja strukturnih elemenata jezičkog sistema (Adams and Lloyd, 2005).

I pored raznih pokušaja za objašnjenje pragmatških deficita kod dece sa specifičnim jezičkim poremećajem, još uvek ne postoji jedinstven stav u pogledu njihove interpretacije. Pokazano je da neka deca sa izraženim pragmatškim deficitima imaju izrazite teškoće u semantičkom procesiranju. Takva deca ispoljavaju posebne teškoće u razumevanju apstraktnih reči i rečenica, kao i reči i rečenica kojima se izražavaju emocije.

Pragmatške sposobnosti su više povezane sa komunikacijskim sposobnostima i sposobnostima procesiranja informacija nego sa drugim aspektima jezičke strukture, kao što su morfosintaksički aspekti, na primer. Stoga rana procena pragmatških sposobnosti kod dece sa poremećajima u jezičkom razvoju ima višestruki značaj. Prvo, ranom procenom omogućava se detekcija dece sa rizikom za pojavu težih formi poremećaja ponašanja, koji se mogu ispoljiti kao posledica pragmatškog deficita. Drugo, zbog međupovezanosti, rana detekcija pragmatških deficita može da ukaže na skrivene pervazivne poremećaje, poremećaje pažnje ili hiperkinetiski poremećaj. Treće, rana procena pragmatških sposobnosti pruža uvid u povezanost između pragmatike i drugih aspekata jezika.

Imajući u vidu napred navedene činjenice, cilj ove studije je bio da se utvrdi stepen ispoljavanja pragmatških deficita kod dece sa razvojnom disfazijom i izdvoje najkritičniji aspekti pragmatškog funkcionisanja. Pored toga, cilj nam je bio da ispitamo: a) da li deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju teškoće u uspostavljanju socijalnih relacija, b) da li pokazuju neobična interesovanja, c) da li su pragmatški deficiti i teškoće u socijalnom funkcionisanju samo deo kliničke slike specifičnog jezičkog poremećaja, koji sam po sebi remeti komunikacijske sposobnosti deteta, ili su pak takvi deficiti više karakteristični za autistički spektar poremećaja.

METOD

Uzorak je činilo 30 ispitanika (26 dečaka i četiri devojčice) sa razvojnom disfazijom ekspresivnog i ekspresivno-receptivnog tipa, koji su se nalazili na logopedskom tretmanu u Zavodu za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju „Prof. dr Cvetko Brajović” u Beogradu. Uzrast ispitanika kretao se od četiri do osam godina (prosečan uzrast: pet godina i osam meseci). Svim ispitanicima je maternji jezik bio srpski, i svi su bili u stanju da povezuju reči u rečenice.

Za procenu komunikativnih sposobnosti korišćena je Komunikaciona čeklista za decu (CCC-2), koja je standardizovana i prilagođena srpskom govornom području (Glumbić, 2010). CCC-2 sastoji se od 70 ajtema podeljenih u 10 subskala. Prve četiri subskale (A, B, C, D) procenjuju određene aspekte jezičke strukture, druge četiri subskale (E, F, G, H) procenjuju pragmatike sposobnosti, dok ostale dve subskale procenjuju recipročne socijalne relacije i ukazuju na prisustvo neobičnih interesovanja. Ova čeklista je ciljano primenjena, jer poseduje veliki potencijal za skrining pragmatičkih poremećaja kod dece sa specifičnim jezičkim poremećajem, kao i za skrining teškoća karakterističnih za autistički spektar poremećaja.

Čeklistu su popunjavali logopedi koji su izvodili tretman dece uključene u uzorak. Shodno tome, konverzija bodovne vrednosti ajtema vršena je prema standardizovanim normama pri proceni stručnjaka. Logopedi koji su popunjavali čeklistu dali su i podatke o tome koliko dugo poznaju dete, tačnije koliko dugo rade sa njim, zatim podatke o obrazovnom nivou roditelja, mestu boravka i bračnom statusu roditelja, o tome da li dete ima braće i sestara, da li ima neki oblik ometenosti i da li boluje od neke hronične bolesti.

Prema dobijenim podacima, najkraći logopedski tretman sa detetom bio je dva meseca, dok je najduži tretman trajao četiri godine. Oštećenje sluha, kao i neki oblik ometenosti su negirani u svih 30 ispitanika. Samo jedno dete iz uzorka imalo je hroničnu bolest ili fizički hendikep.

Posle sprovedenog istraživanja, izvršena je analiza podataka dobijenih na svih 10 subskala primenjene čekliste, prema vrednostima percentila, kao i vrednostima percentila GCC i SIDC kompozitnih skorova. Izračunate su minimalne, maksimalne i srednje vrednosti percentila kao i standardna devijacija dobijenih vrednosti. Rezultati su interpretirani kvantitativno i kvalitativno, a prikazani su tabelarno. Radi lakše obrade podataka rezultate u percentilima manje od jedan izjednačili smo sa vrednošću 0.

RAZULTATI I DISKUSIJA

Specifični jezički poremećaj karakterišu deficiti u razvoju jezičke strukture, koji se manifestuju usporenim razvojem i patološkim obrascima u oblasti fonologije, morfologije, sintakse i semantike.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da deca ispitivanog uzorka imaju nizak nivo razvijenosti govora i jezika (Tabela 1), što je u skladu sa kliničkom slikom specifičnog jezičkog poremećaja. Najveći deficiti nađeni su na planu artikulaciono-fonoloških sposobnosti.

Tabela 1. Distribucija podataka dobijenih ispitivanjem govornih i jezičkih sposobnosti (prve četiri subskale čekliste)

	N	Min	Max	AS	SD
Govor (izgovor)	30	1,00	96,00	6,53	18,05
Sintaksa	30	1,00	98,00	12,60	25,59
Semantika	30	0,00	78,00	19,63	21,56
Koherencija	30	0,00	89,00	14,53	19,62

Deficiti u adekvatnoj upotrebi jezika u socijalnim i situacionim kontekstima javljaju se u širokom spektru razvojnih poremećaja. Ovi deficiti reprezentuju oštećenja pragmatike, koja u kvalitativnom i kvantitativnom smislu diferenciraju određene tipove razvojnih poremećaja. Ispoljavaju se u domenu komunikativnih namera i pretpostavki, kao i u domenu diskursa.

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem imaju relativno niske skorove na subskalama koje procenjuju pragmatike sposobnosti (Tabela 2).

Tabela 2. Distribucija podataka dobijenih procenom pragmatikih sposobnosti

	N	Min	Max	AS	SD
Neadekvatna inicijacija	30	0,00	97,00	38,87	26,19
Stereotipan govor	30	2,00	99,00	33,27	32,31
Korišćenje konteksta	30	1,00	73,00	17,23	19,25
Neverbalna komunikacija	30	1,00	100,00	31,03	24,91

Najniži percentili uočeni su na subskali Korišćenje konteksta, što pokazuje da su pragmatike teškoće povezane sa nivoom razvijenosti jezičke strukture. Naime, pitanja iz navedene subskale tesno su povezana sa poznavanjem reči i njihovih konotativnih značenja. Deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju deficite u razumevanju reči, sporije procesiraju fonološke i semantičke informacije, tako da im posebnu teškoću predstavlja percepcija i razumevanje elemenata u rečenici. Befi-Lopes i sar. (2004) u svom istraživanju, takođe, navode značajno oštećenje pragmatikih sposobnosti kod dece sa specifičnim jezičkim poremećajem, tj. oštećenje sposobnosti razumevanja diskursa koje povezuju sa sniženim nivoom razvijenosti elemenata jezičke strukture.

Klinički posmatrano, deca sa specifičnim jezičkim poremećajem, pored deficita u razvoju jezičke strukture, mogu ispoljavati i teškoće u socijalnim relacijama. Rezultati našeg istraživanja pokazuju značajno niske rezultate na subskali Socijalni odnosi (Tabela 3).

Tabela 3. Distribucija podataka na subskalama kojima se meri socijalno funkcionisanje

	N	Min	Max	AS	SD
Socijalni odnosi	30	2,00	100,00	26,03	28,87
Interesovanja	30	3,00	98,00	56,67	30,68

Podaci o teškoćama u socijalnom funkcionisanju dece sa specifičnim jezičkim poremećajem mogu se naći u brojnim naučnim publikacijama. Opisane su teškoće u iniciranju socijalnih interakcija (Fujiki i sar., 2001), zatim teškoće u učestvovanju u socijalnim interakcijama (Hadley & Rice, 1991), kao i teškoće u rešavanju socijalnih konflikata (Brinton i sar., 1998). Smatra se da teškoće u socijalnim odnosima predstavljaju više komorbidni simptom nego posledicu nerazvijenosti jezičkih sposobnosti (Marton i sar., 2005). Dalja analiza ranijih istraživanja, pokazuje da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem imaju tendenciju da koriste neverbalne kompezatorske strategije u iniciranju i učestvovanju u socijalnim interakcijama (Craig & Washington, 1993). Ne treba zanemariti činjenicu, međutim, da svesnost deteta o sopstvenim ograničenjima u komunikaciji može uzrokovati niži nivo samopouzdanja, što posredno može dovesti do socijalnih ograničenja. Budući da ova problematika nije dovoljno istražena, može se smatrati naučnom implikacijom. U literaturi se intezivno raspravlja da li su teškoće u pragmatikom i socijalnom domenu posledica deficita jezičke strukture ili poremećaj koji je nezavistan od oštećenja jezika per se. Bishop (2000) opisuje pragmatike deficite koji su direktna

posledica poremećaja jezika ili pak poremećaja kognitivnih sposobnosti. Ovi podaci implicitno pokazuju da su socijalne veštine i sposobnost da se sklope prijateljstva nekad direktno povezani sa jezičkim sposobnostima. Suprotno tome, Botting i Conti-Ramsden (2000) u svom istraživanju navode da teškoće u socijalnom domenu i upostavljanju prijateljskih odnosa sa vršnjacima kod dece sa specifičnim jezičkim poremećajem nisu uzrokovane deficitima jezičkih sposobnosti. Prema tome, moguće je da se socijalne veštine razvijaju u sadejstvu brojnih sposobnosti, a ne samo lingvističkih i kognitivnih. U prilog tome, pokazuje i intezivno proučavanje uloge teorije uma i njene interakcije sa lingvističkim i kognitivnim sposobnostima. Niski percentili (ispod 10) na subskali opšte komunikacijske sposobnosti (General Communication Composite - GCC) kompozitnog skora CCC 2 čekliste ukazuju na specifični poremećaj jezika. Rezultati našeg istraživanja su pokazali da je GCC skor nešto iznad 10 (Tabela 4). Ovakav rezultat može biti posledica činjenice da se veliki broj dece iz uzorka nalazio na intezivnom logopedskom tretmanu više od godinu dana. U prilog tome govori i podatak da je jedno dete u značajnoj meri razvilo sve aspekte jezičke strukture (percentili prelaze vrednosti 70 na većini subskala, dok su na prve dve subskale vrednosti percentila preko 90). Bez obzira na to, skrining komunikacijskih sposobnosti kod dece našeg uzorka govori u prilog prisustvu specifičnog jezičkog poremećaja.

Tabela 4. Opšta komunikacijska sposobnost

	N	Min	Max	AS	SD
GCC skor	30	0,00	68,00	10,93	19,09

Skor devijacija u socijalnim interakcijama (engl. Social Interactions Deviance Composite- SIDC) predstavlja kompozitni skor, čije niske vrednosti ukazuju na izrazite poremećaje pragmatike, karakteristične više za autistički spektar poremećaja nego za specifični poremećaj u razvoju govora i jezika (Glumbić, 2010). SIDC kompozitni skor kod dece našeg uzorka kreće se u visokim vrednostima (Tabela 5).

Tabela 5. Skor devijacija u socijalnim interakcijama

	N	Min	Max	AS	SD
SIDC	30	12,80	100,00	88,95	22,01

Rezultati ove studije su pokazali da su samo dva deteta iz našeg uzorka imala SIDC skor ispod 50 (12.80 i 25.20). Bez obzira na to, visoki GCC skorovi kod ove dece pokazuju da njihovi pragmatiski deficit nisu rezultat autističkog spektra poremećaja.

Na osnovu ukupne analize rezultata našeg istraživanja, može se reći da deficiti pragmatiskih sposobnosti, kao i teškoće u socijalnom funkcionisanju kod dece sa specifičnim jezičkim poremećajem predstavljaju rezultat nedovoljne razvijenosti govorno-jezičkih sposobnosti, a ne izolovani pragmatiski poremećaj, ili poremećaj iz autističkog spektra.

ZAKLJUČAK

Sveobuhvatno sagledavanje ličnosti deteta i njegovog funkcionisanja od izuzetnog je značaja za uspešnu rehabilitaciju. Deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju čitav niz teškoća koje prevazilaze lingvističke okvire. Pragmatiski deficiti, kao i teškoće u socijalnom funkcionisanju ovoj deci mogu predstavljati smetnju u zadovoljavanju svakodnevnih potreba, kao i u ostvarivanju

budućih akademskih ciljeva.

Naše istraživanje je pokazalo da deca sa specifičnim jezičkim poremećajem ispoljavaju deficite u pojedinim aspektima pragmatike, kao i teškoće u socijalnom funkcionisanju. Treba imati u vidu, međutim, da CCC2 čeklista predstavlja samo skrining instrument, tako da je za podrobniju analizu ispitivanih sposobnosti neophodno obuhvatnije istraživanje, uz primenu dodatnih test-mernih instrumenata. Prema tome, rezultati naše studije, pored naučne, imaju i praktičnu vrednost, jer ukazuju na potrebu za testiranjem šireg opsega sposobnosti, što prevazilazi standardna klinička ispitivanja govora i jezika.

Da bi se potpunije sagledale pragmatske i socijalne sposobnosti dece sa specifičnim jezičkim poremećajem, potrebno je sprovesti komparativnu studiju koja uključuje decu tipičnog jezičkog razvoja, što je planirano budućim istraživanjem.

Literatura

Adams, C., & Lloyd, J. (2005). Research Report: Elicited and spontaneous communicative functions and stability of conversational measures with children who have pragmatic language impairment. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 40(3), 333–347.

Befi-Lopes, D., Rodrigues, A., Rocha, L. (2004). Pragmatic abilities in the discourse of children with and without specific language impairment. *Pro Fono*, 16 (1), pp. 57-66.

Bishop, D. (2000). Pragmatic language impairment: a correlate of SLI, a distinct subgroup, or part of the autistic continuum? In: Bishop, D., Leonard L. (eds) *Speech and language impairments in children: causes, characteristics, intervention and outcome*. Psychology Press, Hove, UK, pp 99–113.

Bishop, D. V. M., & Baird, G. (2001). Parent and teacher report of pragmatic aspects of communication: Use of the Children's Communication Checklist in a clinical setting. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 43(12), 809–818.

Bishop, D. V. M., & Norbury, C. F. (2002). Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: A study using standardised diagnostic instruments. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 917–929.

Bishop, D., (2003). Pragmatic Language Impairment: a correlate of SLI, a distinct subgroup, or part of the autistic continuum? in: *Speech and Language Impairments in Children: Causes Characteristics, Intervention, and Outcome*, Psychology Press, Hove.

Botting, N. and Conti-Ramsden, G., (2000). Social and behavioural difficulties in children with language impairment. *Child Language, Teaching and Therapy*, 16, 105–120.

Brinton, B., Fujiki, M., Spencer, C., & Robinson, L. A. (1997). The ability of children with specific language impairment to access and participate in an ongoing interaction. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 40, 1011–1025.

Brinton, B., Fujiki, M., & McKee, L. (1998). Negotiation skills of children with specific language impairment. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 41, 927–940.

Craig, H. K. (1993). Social skills of children with specific language impairment: Peer relationships. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 24, 206–215.

Fujiki, M., Brinton, B., Isaacson, T., & Summers, C. (2001). Social behaviors of children with language impairment on the playground: A pilot study. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 32, 101–113.

Glumbić, N. (2010). *Skrining poremećaja komunikacije*. Beograd: Univerzitet u Beogradu- Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.

Guralnick, M. J., Connor, R. T., Hammond, M. A., Gottman, J. M., & Kinnish, K. (1996). The Peer relations of preschool children with communication disorders. *Child Development*, 67, 471–489.

Hadley, P. & Rice, M. L. (1991). Conversational responsiveness of speech and language impaired preschoolers. *Journal of Speech and Hearing Research*, 34, 1308–1317.

Landa, R. J. (2005). Assessment of social communication skills in preschoolers. *Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 11, 247–252.

Marton, K., Abramoff, B. & Rosenzweig, S. (2005). Social cognition and language in children with specific language impairment (SLI). *Journal of Communication Disorders*, 38, 143–162

Rice, M. L., Sell, M. A., & Hadley, P. A. (1991). Social Interactions of speech and language-impaired children. *Journal of Speech and Hearing Research*, 34, 1299–1307.

Silva, A. (1980). Experiences, Activities and The Pre-School Child: A Report from the Dunedin Multidisciplinary Child Development Study. *Australian Journal of Early Childhood*, 5 (2), 13-19.

Williams, D.M., Darbyshire, J.O., Vaghy, D.A. (1980). An epidemiological study of speech and hearing disorders. *J Otolaryngol Suppl*, 7, 1-24.